

2020 / Vol:6, Issue:31 / pp.1606-1616

RESEARCH ARTICLE

Arrival Date : 19.08.2020

Published Date : 20.10.2020

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.409>

Reference : Bal, F. & Haciosman, B.Z. (2020). "Romantik İlişkilerde Cinsiyet Farklılıkları", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6(31):1606-1616

ROMANTİK İLİŞKİLERDE CİNSİYET FARKLILIKLARI

Gender Differences In Romantic Relations

Dr. Öğretim Üyesi Fatih BAL

Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9974-2033>

Uzman Klinik Psikolog Beril Zeynep HACIOSMAN

Psikoterapi ve Psikoloji Uygulamaları Enstitüsü, İstanbul/TÜRKİYE

ÖZET

Günümüz toplumlarında kadın ve erkek arasında eşit haklar önem taşımakta olsa da yetiştirilme tarzı ve fizyolojik yapılarından dolayı erkeklerin ve kadınların romantik ilişkilere yaklaşımlarında farklılıklar vardır. Psikoloji alanındaki cinsiyet farklılıkları araştırmaları erkekler ve kadınlar arasındaki bilişsel ve davranışsal farklılıkları araştırır. Bu araştırmalarda çeşitli biçimler alan deneysel biliş testlerini kullanır. Testler, IQ uzamsal muhakeme saldırganlık duygusu ve beyin yapısı ve işlevi gibi alanlardaki olası farklılıklara odaklanır ve farklılıkların bulunduğu sosyal ve çevresel faktörler, farklılıkların bulunduğu durumlarda araştırmacılar için farklılıkların doğuştan olup olmadığını değerlendirmek zor olabilir. Bu doğrultuda romantik ilişkilere cinsiyet farkları literatürel açıdan irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Psikoloji, Toplumsal cinsiyet psikolojisi, Romantik İlişkiler

ABSTRACT

Although equal rights between men and women are important in today's societies, there are differences in the approach of men and women to romantic relationships due to their upbringing and physiological structures. Gender differences research in the field of psychology investigates the cognitive and behavioral differences between men and women. It uses experimental cognition tests that take various forms in these studies. The tests focus on possible differences in areas such as IQ spatial reasoning, sense of aggression and brain structure and function, and social and environmental factors where there are differences can be difficult for researchers to assess whether the differences are congenital. Accordingly, gender differences in romantic relationships have been examined in literature.

Key Words: Social Psychology, Gender psychology, Romantic Relationships

1. GİRİŞ

Tarih boyunca kadın ve erkekler şiirler, romanlar, şarkılar, hikayeler, mitler ve efsaneler aracılığıyla aşkı tanımlamaya çalışmışlardır. Tarihin ilk aşk şiiri, dört bin yıl önce Sümer uygarlığında kaleme alınmıştır (Wolkstein, 1991). Ancak atalarımız büyük ihtimalle dilin ilkel formlarının ortaya çıktığı zamanlardan beri aşk hakkında sözlü hikayeler anlatmışlardır. Aşk ancak çok yönlülüğü takdir edildiğinde tam anlamıyla anlaşılabilen özel bir kavram olagelmıştır.

Günümüzde nöro-psikologlar temel insani duyguların ve güdülerin nöral aktivitenin belirli sistemlerinden kaynaklandığına inanmaktadır. (Davidson, 1994; Panksepp, 1998). Bahsedilen nöral sistemler arasında, insanlık birbirinden farklı olan ancak ilişkili olmayan üç farklı sistem geliştirmiştir. Bu sistemler kur yapma, çiftleşme, üreme ve ebeveynlik ile ilgilidir (Fisher, 1998). Bunlar şehvet, aşk ve erkek/kadın arasındaki bağlanmadır.

Şehvet, seksüel tatmin peşinde olma haliyle karakterize, ilkel anlamda kadın ve erkeklerde bulunan androjen hormonuyla ilişkili olan bir duygudur (Edwards & Booth, 1994; Sherwin, 1994; Van Goozen et al., 1997). Seksüel uyarılma halini beyin görüntüleme teknikleriyle inceleyen araştırmalar seks dürtüsüyle ilişkili belirli

beyin aktivitelerinin varlığını kanıtlamışlardır (Arnou et., 2002; Beaugard, Levesque & Bourgoïn, 2001; Karama et al., 2002).

Aşk, artan enerji, mizaç değişimleri, konsantrasyon, takıntılı düşünce, duygusal kavuşma için duyulan açlık, hedef odaklı davranışlar ve aşk nesnesini elde etmek adına sahip olan yoğun güdülenme ile karakterize olan, beyin ödül sistemindeki dopaminerjik kanallarla ilişkili olan bir duygudur (Bartels & Zeki, 2000; Bartels & Zeki, 2004; Fisher et al., 2003).

Bağlanma, yakınlığın korunması, romantik jestler ve uzun süreli birlikte olunan partner ile temas halinde gösterilen sakinlik ve memnuniyetin ifadeleri ile ayrı olduğunda ortaya çıkan ayrılma anksiyetesi ile karakterize olan, oksitosin, vasopresin ile ilgili beyin sistemleri ile ilişkili olan bir duygudur (Carter, 1992; Carter et al., 1997; Lim, Murphy & Young, 2004; Pitkow et al., 2001; Young, Wang & Insel, 1998; Young et al., 1999).

Şehvet, aşk ve bağlanma ile ilişkili her ilkel beyin sistemi düşünceler, duygular ve davranışlardan oluşan farklı bir birleşim meydana getirmektedir. Her biri evrimsel süreç içerisinde farklı bir rol oynamak için evrimleşmiştir (Fisher, 1998; Fisher et al., 2002a; Fisher et al., 2002b; Fisher, 2004). Seks dürtüsü atalarımızı mümkün olan en çok partnerle cinsel ilişki yaşamaları için motive etme amacıyla gelişmiştir. Romantik aşk ise potansiyel partnerler arasından en uygun olanlarını seçmek, belirli bir partneri tercih edip kurmak yapma odaklanmak üzere motive etmek amacıyla evrimleşmiştir. Erkek ve kadın arasındaki bağlanmanın temelini oluşturan beyin sistemi, atalarımızın söz konusu yoğun ilişkiyi en azından bir çocuk dünyaya getirecek kadar uzun süre sürdürmeleri amacıyla evrimsel süreç içerisinde meydana gelmiştir (Fisher, 1992).

Dünyadaki neredeyse hiç kimse, reddedilmenin yaratabileceği açlık, depresyon, korku ve öfke duygularından kaçamaz (Baumeister & Dhavale, 2001). Her iki cinsiyetten üniversite öğrencilerinin yüzde 93'ü, hayran oldukları bir insan tarafından hakaret dolu sözler duyarak reddedildiklerini bildirmişlerdir.

2. AŞK HAKKINDA BEYİN GÖRÜNTÜLEME ARAŞTIRMALARI

18., 19. ve 20. yüzyıllarda Batı ülkelerinde birçok insan, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğin biyolojik farklılıklara atfedilebileceğine inanılmıştır (Deary et al., 2007). Araştırmalardan elde edilen son veriler nörotransmitterlerden en az birinin; dopaminin aşkın ortaya çıkışıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Beyin görüntüleme tekniklerini kullanan Fisher ve Albert Einstein Tıp Fakültesinde görev alan nörolog Lucy Brown ile New York Devlet Üniversitesinde görevli bir psikolog araştırmacı olan Arthur Aron ve diğerleri 'yakın zamanda delice aşık olduklarını' söyleyen yedi erkek ve on kadın deneğin beyin aktivitelerini incelediler. Araştırmadan elde ettikleri sonuçlar dopaminin tutkulu aşk duygusu ile yakından ilişkili olduğu varsayımını destekler nitelikteydi (Fisher et al., 2003)

Sevdikleri insanın güzel bir resmine bakarken deneklerin beyinlerinin birçok bölgesinde aktivite düzeyinin artmış olduğu tespit edildi. En anlamlı aktivite artışı orta beyin ventral tegmental alanında (VTA) ve nucleus bölgesinin birçok kısmında olduğu görüldü. Dahası ventral tegmental alanın dopamin üreten ve beyin çeşitli bölgelerine dopamini dağıtmaktan görevli hücreler açısından zengin olduğu göz önüne alındığında sonuçların kayda değer bir nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır (Breiter et al., 2001; Fiorillo, Tobler & Schultz, 2003; Martin-Soelch et al., 2001; Schultz, 2000; Schultz et al., 1997; Wise, 1996). Ayrıca dopaminin uyarılmanın, haz duygusunun, konsantrasyonun ve motivasyonun temelini oluşturan nörol ağların en önemli ögesi olduğu unutulmamalıdır (Delgado et al., 2000; Elliot et al., 2003; Gold, 2003; Schultz, 2000).

İnsan üzerindeki araştırmalarla benzer olarak hayvan araştırmalarından elde edilen veriler, memeli canlıların eş seçiminde beyinde gerçekleşen dopamin aktivitesinin birinci rol oynadığını göstermektedir. Fareler üzerinde yapılan deneyler beyindeki dopamin aktivitesinin engellenmesi sonucunda üremeye yönelik davranışların ciddi oranda azaldığını ortaya koymaktadır (Herbert, 1996). Benzer şekilde dişi koyunları çekici bulan erkek koyunların dopamin aktivite düzeyinde artış olduğu tespit edilmiştir (Fabre-Nys et al., 1998). Laboratuvar ortamında yetiştirilen dişi kır sıçanı erkeği ile eşleştğinde erkeğine yönelik belirli bir beğeni geliştirmektedir, ki söz konusu beğenin beyin ödül sisteminde yer alan nucleus kısmındaki dopaminin düzeyini %50 oranında artırdığını ortaya koymaktadır (Gingrich, Liu, Cascio, Wang & Insel, 2000). Dahası dopamin antagonisti bir ajan enjekte edildiğinde dişinin partnerine yönelik beğenisinin ortadan kalktığı, akabinde aynı dişiye dopamin agonisti enjekte edildiğinde ise daha önce çiftleşmemiş olsa bile enjeksiyon sırasında yakınında bulunan bir erkeğe beğeni geliştirmeye başladığını göstermiştir (Gingrich et al., 2000; Wang et al., 1999).

3. REDDEDİLMENİN İKİ AŞAMASI: VAZGEÇME VE UMUTSUZLUK

Reddedilen aşığın gösterdiği sorunlu davranışlar zaman içinde kötüleşme eğilimi gösterebilir. Reddedilen birey zamanla partnerinin peşinden koşmaktan vazgeçer. Bu noktada çaresizlik, reddedilme ve umutsuzluk gibi yoğun duygularla baş etmek durumunda kalır. Genellikle en sık başvuru alan baş etme yolları uyuşturucu madde kullanımı, ağlamak, yataktan çıkmamak, boşluğa gözlerini dikmek, aşırı alkol kullanımı veya kompulsif bir şekilde televizyon seyretmektir. İsyan ve öfke duyguları zamanla yüzeye çıkar ancak genellikle reddedilen bireylerin hissettikleri baskın duygu, derin bir melankolidir. 1991 yılında sosyologlar sevgilisi tarafından 8 hafta içinde terk edilmiş 114 denek ile bir araştırma yürüttüler. Araştırmanın sonuçları deneklerin %40'ından fazlasının klinik anlamda depresyonda olduğunu, %12'sinin orta düzeyde depresif semptomlar sergilediğini ortaya koymuştur (Mearns, 1991). Reddedilmenin umutsuzluk aşamasını deneyimleyen bazı kişiler intihar etmektedir. Bazıları ise aşk acısından ölmektedir. Bunun sebebi aşk acısının kalp krizi veya inmeyi tetikleyen depresyona yol açmasıdır (Nemeroff, 1998; Rosenthal, 2002).

Diğer yandan depresyonun adaptasyona zemin hazırlayan bir yönü bulunmaktadır. Depresyon bireyin iç görüşü ve yargılama yetilerini artırarak kendileri ve diğer insanlar hakkında gerçekçi ve dürüst değerlendirmelerde bulunmalarına yardımcı olmaktadır (Watson & Andrews, 2002). Ağır şiddette seyreden depresyon bile bireyi tatsız gerçeklerle yüzleşmeye ve nihayetinde kişinin hayatta kalmasını sağlayacak, başarı şansını arttıracak zor kararları vermeye zorlamaktadır (Nesse, 1991; Rosenthal, 2002).

Bununla beraber her bireyin reddedilmekten dolayı aynı derecede acı çekmediği gerçeği akıldan çıkarılmamalıdır. Çocukken güvenli bağlanmayı başarmış bireyler öz saygıları ve dayanıklılıkları sayesinde bu romantik aksaklığın üstesinden kolayca gelmektedirler. Diğer taraftan gerilim, kaos veya reddedilme ortamında büyümüş bireyler ise kendilerine terk eden partnerlerine daha fazla yapışma eğilimi göstermektedirler (Ainsworth et al., 1978; Bowlby, 1969; Chisholm, 1995; Hazan & Shaver, 1987). Bununla birlikte erkek ve kız çocukları olgunlaşma süreçleri içerisinde öz yeterlilik ve öz yetersizlik noktasında farklı duygular, farklı romantik beklentiler, farklı savunma mekanizmaları ve reddedilmeye karşı farklı duyarlılıklar geliştirdiklerinden tüm bu değişkenler bireylerin reddedilmeye verdikleri reaksiyonları etkilemekte ve şekillendirmektedir (Downey & Feldman, 1996; Downey et al., 1998; Leary, 2001).

Erkekler ve kadınlar reddedilmeyle baş etme noktasında da farklılaşmaktadırlar. Erkekler kadınlara nazaran romantik ilişkide oldukları partnerlerine daha fazla bağımlılık geliştirirler (Baumeister et al., 1993; Buss, 1994). Bu farklılığın sebebi büyük ihtimalle erkeklerin akrabaları ve arkadaşları ile daha zayıf bağlarının olmasıdır. Bunun bir sonucu olarak romantik partnerleri tarafından terk edilen erkekler alkol, uyuşturucu madde veya tehlikeli araç kullanımı gibi kişiye zararlı olan baş etme stratejilerine kadınlara nazaran daha fazla başvurumaktadırlar (Hatfield & Rapson, 1996). Ayrıca erkeklerin hissettikleri olumsuz duyguları gösterme eğilimleri kadınlara nazaran daha azdır (Taffel, 1990; Tavris, 1992). Bununla beraber istisnaların olduğu unutulmamalıdır. Terk edilen erkeklerin intihar etme ihtimali kadınlara nazaran 3 ila 4 kat daha fazladır (Hatfield & Rapson, 1993). Ayrıca erkeklerin kendilerini terk eden romantik partnerlerini takip etme, dövme ve öldürme ihtimalleri kadınlara karşılaştırıldığında daha fazladır (Dozier, 2002; Fremouw, Westrup & Pennypacker, 1997; Gugliotta, 1997; Meloy, 1998; Meloy & Gothard, 1995; Meloy, 2001; Wilson & Daly, 1992).

4. UZUN SÜRELİ ÇİFTLEŞME STRATEJİLERİ

Fisher'a göre insan beyninde yer alan bağlanma sistemi dört ila yedi yıl arası sürecek uzun süreli çiftleşmeyi sağlayacak şekilde evrimleşmiştir ve nihayetinde tek eşliliğinin insanlığın üreme modelinin temel taşı oluşturacak şekilde gelişmiştir. İnsanların seksüelitesine yönelik bu bakış açısı birçok soru işaretini beraberinde getirmektedir. Akla gelen ilk soru, tekeşli bir ilişkinin kendisini nasıl gerçekleştireceğine ve doğadaki canlılar arasında (bu canlılara insanlar da dahil) karşılık bulacağına yöneliktir. Fisher insanlar özel bağlar kurarak ve romantik aşkın beğeni ile karıştırılmasını önlemek adına herhangi bir zaman zarfında sadece tek bir partner ile çiftleşerek tek eşliliğin sağlanabileceğini öne sürmektedir (Fisher, 1992).

Seksüel Stratejiler Teorisine göre tutku ile aşk arasındaki ayrımı yapabilen ve insanlık tarihi boyunca karşılaşılan adaptasyon sorunlarına çözüm getirebilecek kişilik özelliklerine sahip insanlar uzun süreli bir biçimde sağlıklı bir şekilde birbirlerine bağlanabilmekte, aralarındaki bağı koruyabilmektedirler (Buss & Schmitt, 1993). Bu önerme kısa veya uzun süreli ilişki yaşayan tüm erkek ve kadınlar için geçerlidir. Uzun süreli çiftleşmelerde erkekler sayısız doğurgan ve bu yüzden değerli olan çiftleşme partnerleri arasından en uygun olanı seçmek zorundadır. Evrimsel olarak işleyen bu mekanizmanın bir sonucu olarak günümüzde

ergenler dahil tüm erkekler, gençlik ve fiziksel görünüş gibi doğurganlık işaretlerini tanıyabilecek şekilde evrimleşmişlerdir (Cunningham et al., 1995; Jones, 1995; Singh, 1993).

Erkeklerin aksine kadınlar ise erkeğin uzun süreli tedarik yeteneğinin işareti kabul edilen statü, kaynaklar, hırs ve olgunluk gibi göstergeleri tanıyacak şekilde evrimleşmişlerdir. Ayrıca kadınların erkeğin fedakarlık kapasitesinin göstergesi kabul edilen cömertlik ve duygusal açıklık gibi özellikleri çekici bulduğu bilinmektedir (Ellis, 1992; Feingold, 1992). Kalıtsal geçmişimiz düşünüldüğünde kadınlar ve erkekler sıklıkla çiftleşme konusunda benzer sorunlar ile karşılaşmışlardır. Ancak bu sorunların çiftleşmeye etkisi ya çok denecek kadar azdır ya da hiçbir etkisi yoktur (Buss & Schmitt, 1993). Kadın ve erkeklerin yüzleştiği adaptasyonla ilişkili sorunları bilmeden, partner seçimine etki eden tercihleri veya psikolojik mekanizmalar hakkında bilgi sahibi olmadan Fisher'ın geliştirdiği teori bir şekilde sınırlı kalmaktadır.

5. KISA SÜRELİ ÇİFTLEŞME STRATEJİLERİ

Seksüel Stratejiler Teorisine göre her iki cinsin üyeleri de belirli şartlar oluştuğunda kısa süreli ilişkiler (yasak ilişkiler, tek gecelik ilişkiler ve benzeri) yaşamak suretiyle üreme ödüllerinin peşine düşebilmektedirler (Schmitt et al., 2004). Uzun süreli çiftleşmelerde olduğu kısa süreli ilişkilerde de kadın ve erkekler, birtakım adaptasyon sorunları ile karşılaşmaktadırlar. Ancak uzun süreli ilişkilerden farklı olarak söz konusu adaptasyon sorunları seks ile ilişki olmaktadır. Erkeklerin kısa süreli ilişkiler yaşarken karşılaştığı en önemli adaptasyon sorunlarından biri çok sayıda seks partnerine ulaşma noktasında yaşanmaktadır (Symons, 1979; Trivers, 1972). Bu sorunu çözmek adına erkeklerde belirli kısa süreli çiftleşme psikolojisi evrimleşmiştir. Söz konusu psikolojik mekanizmaya çok sayıda seksüel partnere duyulan yoğun arzu dahildir (Buss & Schmitt, 1993). Yoğun arzunun birincil işlevi, erkeklerin çok sayıda seks partneriyle kısa süreli ilişki yaşama noktasında ortaya çıkan adaptasyon sorununu çözmekten ibarettir.

Son yıllarda Schmitt ve meslektaşları (2003) dünyanın on farklı büyük bölgesinde ikamet eden insanların çiftleşme adaptasyonlarına yönelik geniş çaplı bir araştırma yürütmüşlerdir. Bu araştırmanın sonuçlarını incelediğimizde, örneğin; Kuzey Amerika'da yaşayan insanlara "Geçen ay kaç farklı seks partneriniz oldu?" diye sorulduğunda erkeklerin %23'ünden fazlası, buna rağmen kadınların sadece %3'ü birden fazla seks partneri olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgu erkeklerin kısa süreli etkileşimlerinde çeşitli seks partnerini arzu ettiklerine dair iddiayı desteklemektedir. Diğer yandan çok az sayıda kadın bu tür bir arzuya sahip olduğunu söylemişlerdir. Seksüel çeşitliliğe dair dünyanın farklı bölgelerinde benzer rakamlara ulaşılmıştır. Güney Amerika'da erkeklerin %35'i, kadınların %6,1'i; Batı Avrupa'da erkeklerin %22,6'sı, kadınların ise %5,5'i; Doğu Avrupa'da erkeklerin %31,7'si, kadınların ise %5,9'u; Güney Avrupa'da erkeklerin %31'i, kadınların ise %6'sı; Orta Doğu'da erkeklerin %33,1'i, kadınların ise %5,9'u; Afrika'da erkeklerin %18,2'si, kadınların ise %4,2'si; Okyanus ülkelerinde erkeklerin %25,3'ü, kadınların ise %5,8'i; Güney ve Güneybatı Asya'da erkeklerin %32,4'ü, kadınların ise %6,4'ü ve son olarak Doğu Asya'da erkeklerin %17,9'u ve kadınların ise %2,6'sı son bir ay içerisinde birden fazla seks partneriyle birlikte olduklarını ifade etmişlerdir. Dahası aktif bir şekilde kısa süreli ilişkilerin peşinde koşan kadın ve erkeklere gelecek ay birden fazla partnerle ilişki yaşamak isteyip istemedikleri sorulduğunda erkeklerin %50'sinden fazlası, kadınların ise %20'sinden azı çoklu seks partnerine yönelik arzularını dile getirmişlerdir (Schmitt et al., 2003). Söz konusu araştırma bulgusu erkeklerin kısa süreli çiftleşme stratejilerine bakış açılarının kadınlarınkine nazaran farklı olduğunu ve bu farklılığın temelinde erkeklerin çok sayıda seks partnerini elde etme güdüsünün yattığı yönündeki görüşü desteklemektedir. Kadınların da kısa süreli ilişkiler peşinde koşabildiği gerçeği unutulmamalıdır. Ancak kadınlar kısa süreli ilişkiler peşinde koştuklarında erkeklere nazaran daha seçici olmakta, genellikle fiziksel olarak çekici ve zeki, en azından iyi genlere sahip erkekleri tercih etmektedirler (Gangestad & Thornhill, 1997).

Kadınlar seksüel arzuları genellikle yumurtlama dönemlerinde artmaktadır. Bir anlamda kadınlar yumurtlama dönemlerinde kısa süreli ilişkilere uygun hale gelmektedirler. Genel anlamda kadınların seksüel arzusu ve yumurtlama dönemlerinde artan arayış hali, hamile kalma olasılığını arttırmakla ilintilidir (Regan, 1996). Arzu düzeyindeki değişimin tek eşli ilişkiler yaşayan atalarımızın başarılı bir cinsel ilişki olasılığını arttırması ile ilişkili olduğu düşünülmüştü. Ancak yapılan araştırmalar kadınların yumurtlama döneminde yoğun seksüel arzu duymalarının iyi genlere sahip seks partnerlerini tespit etme imkanı yaratması ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Gangestad, 2001; Gangestad & Thornhill, 1997).

Kısa süreli ilişkiler yaşayan kadınlar baskın karakteri olan ve maskülenitesi ağır basan erkekleri tercih etme eğilimi göstermektedirler. Bu amaçla testosteronun göstergesi olan kalın kaşlar, geniş çene ve yüze ait diğer

maskülenite belirtilerini tespit edecek şekilde evrimleşmişlerdir (Penton – Voak & Chen, 2004). Kısa süreli ilişkileri uzun süreli ilişkilere tercih eden kadınlar bu özellikleri daha çekici bulmaktadırlar. Bunun sebebi testosteronun yüze ait göstergelerinin erkeğin iyi genlere sahip olduğunun güvenilir bir kanıtı niteliğinde olmasıdır (Thornhill & Gangestad, 1999). Yumurtlama döneminin sonlarında çiftleşme psikolojileri daha fazla kısa süreli özellik kazanmasına rağmen kadınların erkeksi özellikleri olan partner tercihleri daha fazla ağırlık kazanmaktadır (Penton – Voak & Perrett, 2000).

Benzer yumurtlama değişimi kadınların simetrik yüzlere yönelik beğenisinde de görülebilir. Kısa süreli ilişki peşinde olan kadınlar genellikle simetrik yüze sahip erkeklere yönelik güçlü bir beğeni sergilerler (Gangestad & Thornhill, 1997). Yumurtlama evresinin sonlarına gelindiğinde kadınların simetrik yüzlere yönelik beğenisi daha fazla artmaktadır (Gangestad & Cousins, 2001). Daha az doğurgan olan kadınlarla karşılaştırıldığında yumurtlama dönemindeki kadınların simetrik yüzlere sahip erkeklerin feromonal kokusunu daha fazla çekici bulduklarını gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Thornhill & Gangestad, 1999). Ayrıca bu kadınların simetrik yüzlere sahip erkeklerle daha fazla çiftleştiğini, daha sık ve daha yoğun bir şekilde orgazma ulaştıklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Thornhill, Gangestad & Comer, 1995). Buna ilaveten çekici yüz yapısına sahip erkeklerin daha sağlıklı olduğuna, menilerinin ise daha üretken olduğuna işaret eden araştırma bulguları mevcuttur (Shackelford & Larsen, 1999; Soler et al., 2003). Son olarak yumurtlama dönemindeki kadınların daha kışkırtıcı kabul edilecek bir şekilde giyindikleri görülmektedir (Grammer, Renninger & Fischer, 2004).

Tüm bunların ötesinde kadınların çiftleşme stratejilerinin en fazla doğurgan oldukları zaman diliminde uzun süreli dönemden kısa süreli döneme doğru kaydığını gösteren ciddi deliller bulunmaktadır. Bu kaymaları, kadınların yüksek kalitede genlere sahip seks partnerlerinin arayışında olmaları ile açıklamak mümkündür (Gangestad, 2001).

6. KÜLTÜRÜN ÇİFTLEŞME STRATEJİLERİ İLE İLİŞKİSİ

Şehvet ve kısa süreli çiftleşmenin psikolojik dinamiklerinde görülen cinsiyet farklılıklarına ek olarak evrimsel bakış açısından bakıldığında kültürlerin uzun süreli ilişkilere doğru bir kaymanın gerçekleşmesi son derece mantıklı görünmektedir (Belsky, 1999). Örnek vermek gerekirse Pedersen 1991 yılında yayınladığı eserinde daha fazla erkeğin seksüel dürtülerle hareket ederken kadınların uzun süreli ilişkilere birlikte tek eşliliğe yönelik arzunu koruyacağını tahmin etmiştir (Pedersen, 1991).

7. AŞK, TUTKU VE BAĞLANMANIN YAŞAMLARIMIZ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Fisher'ın geliştirdiği teoriye göre beynimizde şehvet, aşk ve bağlanmadan meydana gelen üç parçalı bir sistem yer almaktadır. Şehvet saf arzudur. Aşk obsesif düşünceler, dürtüsel davranışlar ve kavuşma ihtiyacı ile bezelidir. Bağlanma ise hayat arkadaşına yönelik bir ihtiyacı, duygusal yatırımı ve sadakati içermektedir. Fisher'ın bakış açısına göre bu duygusal bağların gücü psikolojik tepkimelere neden olmakta ve yoğun duygular meydana getirmektedir. Evrimsel mantığa uygun olarak işleyen bu sistem türün devamını sağlayacak cinsel temasların oluşmasına ve uzun süreli olmasına zemin hazırlamaktadır. Duygusal sistem aktive olduğunda tabir-i caizse kişi hormon banyosuyla yıkanmaktadır. Aktivasyonu sağlayan motivasyon ortadan kalktığı veya doyurulduğunda ise tüm psikolojik sistem bir anda durmaktadır (Fisher, 1992).

Durumsal veya kültürel bağlam içinde şekillenen psikolojik uyarılma sisteminin nasıl çalıştığına yönelik farklı yorumlarda bulunabilmek için erken çocukluk dönemine odaklanmak zorunda değiliz. 1980'li yıllarda Walster ve Bercheid tarafından yayınlanan bir araştırma korku veya kaygının tetiklediği uyarılma halinin şayet bir insanın duyguları hakkında yeterli sayıda durumsal ipucu mevcutsa cinsel çekim, aşk ya da arzu şeklinde yorumlanabileceğini göstermektedir (Walster & Bercheid, 1972). Aron ve Aron tarafından yürütülen bir araştırma ise psikolojik uyarılmanın cinsel çekim üzerinde etkisini ortaya koymaktadır. Araştırma için seçilen genç erkek öğrenciler iki farklı köprüye götürüldüler. Köprülerden birinde güçlü bir rüzgar eserken diğerinde ne güçlü ne de zayıf denebilecek dengesiz bir rüzgar esmekteydi. Her köprünün sonunda aynı çekici genç kadın genç erkeklere birkaç soru sordu ve akabinde sormak istedikleri sorular olma ihtimaline karşın genç erkeklere telefon numarasını verdi. Araştırma sonuçları genç kadının, diğer gruba nazaran güçlü ama dengeli esen rüzgara maruz kalan genç erkeklerden daha fazla telefon aldığını gösterdi. Sallanan köprüye verilen kaygı veya diğer yoğun psikolojik tepkiler genç ve güzel bir kadına karşı cinsel çekim veya arzusunun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Genel sistemik uyarılma olmaksızın randevulaşmak ve çiftleşme dürtüsü genellikle meydana gelmemektedir (Hatfield & Rapson, 1993).

Fisher kondom kullanımının erkeğin menisinin akışkanlığını azaltacağından ve bu durumun da nihayetinde üremenin önünde engel oluşturacağından endişe etmektedir. Ancak Fisher'in bu endişesi birtakım sebeplerden dolayı yersizdir. Birincisi kondom kullanımının erkeğin cinsel ilişkiye duyduğu isteğin azalmasına sebep olacağını gösteren herhangi kanıt bulunmamaktadır. İkincisi boşalma olsa da olmasa da erkeğin ilk deneyiminden aldığı haz onu ikinci kez cinsel ilişkiye girecek kadar motive etmesi kuvvetle muhtemeldir (Lauman, Gagnon, Michael & Michaels, 1994). Fisher'in ikinci endişesi tek gecelik ilişkilere yöneliktir. Şehvetin bir insanın arkadaşı cinsel ilişki yaşayıp orgazma ulaşmasını sağlayacak kadar güçlü olup olmadığını merak etmiştir (McGinn, 2004). Fisher'a göre rastgele cinsel ilişkiye giren bireylerin beynin bağlanma sistemi tetiklenebilir, bu da karmaşık, duygusal bağlanmalara ve nihayetinde psikolojik ve sosyal anlamda uygunsuz kişilerle ilişkilerin kurulmasına sebebiyet verebilmektedir. Fisher'ın bu iddiası büyük ölçüde doğrudur. ABD'de yaşayan evli çiftlerin boşanma oranı neredeyse %50'ye ulaşmış durumdadır. Yapılan evliliklerin yaklaşık %33'ü boşanma ile sonuçlanmakta, neredeyse %20'si boşanmadan ikinci bir evlilik yapmaktadır (Cherlin, 2003).

Kültürel yapı gereği birçok toplum gençlerin yaptıkları hatalara talihsiz kararlar olarak bakmaktadır. Bu bakış açısı genç bireylerin sırtına ciddi bir sorumluluk yüklemekte, bunun bir sonucu olarak da kondom ve doğum kontrol ajanlarının yanlış ve sorumsuz kullanımında ciddi bir artış yaşanmaktadır (Berman & Hein, 1999).

Diğer taraftan karamsarlık duygusunun bireylerde yoğun olması da cinsel ilişkilerde artışa sebep olmaktadır. Bu sorunun temelinde birçok sosyal ve kültürel şartlar yatmaktadır. Her şeyden önce eğitim süresinin kayda değer miktarda artmış olması genç bireylerin bağımlılık halinin ve dolayısıyla çocukluk döneminin uzamasına sebep olmaktadır. Bağımsızlık imtiyazını verdiğimiz birçok genç bireyin çocuk olduğunu varsayıyoruz. Söz konusu tutarsızlığın sebebi, birçoğumuzun küçük ailelerde yetişmemiz, ailelerimiz aylık gelirinin sınırlı olması ve kendi çocuklarımızı ürün ve hizmetler şımartmak arzusunda olmamızdır. Çocuklarımıza sağladığımız imkan ve ayrıcalıklarla çocuklarımızın aileleri ile daha uzun süre yaşayacaklarını ummaktayız. Şımarıklığımız ve çocuklarımızla olması gerekenden uzun süre aynı haneyi paylaşma arzumuz kısmen ailelerimizin büyüklüğünden kısmen ise çocuklarımızla bağımlıyı kaybetmek istemememizden kaynaklanmaktadır. İkincisi birçok ebeveyn ebeveynliğini sorgulamakta, bu sorgulamanın yarattığı kaygı ise ebeveynlerin çocuklarının mahremiyetinin ihlal etmesine sebebiyet vermektedir. Cinsel hayatın kitapların, dergilerin içinde gizlenerek yaşanan bir nesilden gelen ebeveynlerin günümüzde ergen hamileliği, cinsel yollarla bulaşan hastalıklar gibi konseptlerle jenerasyon şokuna uğramaları son derece normaldir. Üçüncüsü günümüzde evliliğin kişinin eğitim hayatının sonunda gerçekleşen bir olay olarak kabul ettiğimizden evlilik dışı cinsel ilişki doğal ve normal kabul etmemiz gereken konsept haline gelmiştir. Birçok kişi ergen denebilecek yaşta evlenmekte ve cinselliği bir problem olarak görmemektedir (Coontz, 1992; Luker, 1996). Ancak tüm bu bulgular, aşkın genç insanlar için zararlı ya da kötü olduğu anlamına gelmemektedir (Erikson, 1968; Furman & Wehner, 1994; Sullivan, 1953).

8. SONUÇ

Romantik ilişkilerde cinsel farklılıklar davranış biçimlerimizi etkiler. Davranış, hedefler ve ortama göre değişiklik gösterebilmektedir. Erkeklerin ve kadınların koşullara bağlı olarak hem benzer hem de farklı stratejilere sahip olacağı tahmin edilmektedir (Buss & Schmitt, 2011). Cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar karışık ve tutarsızdır, bazı çalışmalar hiçbir fark göstermez ya da kadın veya erkeği daha avantajlı göstermektedir (Lee, 2008). Kültür duyguların ifade edilmesinde en önemli faktör olmakla birlikte cinsiyet farklılıklarını etkilemektedir (Krauth-Gruber, Ric & Niedenthal, 2006).

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Arnold, B. A., Desmond, J. E., Banner, L. L., Glover, G. H., Solomon, A., Polan, M. L., Lue, T. F. & Atlas, S. W. (2002). Brain activation and sexual arousal in healthy, heterosexual males. *Brain*, 125: 1014–1023.

Bartels, A., & Zeki, S. (2000). The neural basis of romantic love. *Neuroreport*, 11: 3829–3834.

Bartels, A., & Zeki, S. (2004). The neural correlates of maternal and romantic love. *NeuroImage*, 21: 1155–1166.

- Baumeister, R. F., Wotman, S. R., & Stillwell, A. M. (1993). Unrequited love: On heartbreak, anger, guilt, scriptlessness and humiliation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64: 377–394.
- Baumeister, R. F., & Dhavale, D. (2001). Two sides of romantic rejection. In M. R. Leary (Ed.), *Interpersonal rejection* (pp. 55–71). New York: Oxford University Press.
- Beauregard, M., Levesque, J., & Bourgouin, P. (2001). Neural correlates of conscious selfregulation of emotion. *Journal of Neuroscience*, 21: 141-165.
- Belsky, J. (1999). Modern evolutionary theory and patterns of attachment. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment* (pp. 141–161). New York: Guilford.
- Berman, S., & Hein, K. (1999). Adolescents and STDs. In K. K. Holmes, P. F. Sparling, P. A. Mardh, S. M. Lemon, W. E. Stamm, P. Piot, & J. M. Wasserheit (Eds.), *Sexually transmitted diseases* (pp. 129–142). New York: McGraw-Hill.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Attachment* (Vol. 1). New York: Basic Books.
- Breiter, H. C., Aharon, I., Kahneman, D., Dale, A., & Shizgal, P. (2001). Functional imaging of neural responses to expectancy and experience of monetary gains and losses. *Neuron*, 30: 619–639.
- Buss, D. M., & Schmitt, D. P. (1993). Sexual Strategies Theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100: 204–232.
- Buss, D. M. & Schmitt, D. P. (2011). Evolutionary psychology and feminism. *Sex Roles*, 64 (9-10): 768.
- Buss, D. M. (1994). *The evolution of desire: Strategies of human mating*. New York: Basic Books.
- Carter, C. S. (1992). Oxytocin and sexual behavior. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 16: 131–144.
- Carter, C. S., DeVries, A., Taymans, S. E., Roberts, R. L., Williams, J. R., & Getz, L. L. (1997). Peptides steroids, and pair bonding. In C. S. Carter, I. I. Lederhendler, & B. Kirkpatrick (Eds.), *The integrative neurobiology of affiliation*. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 807 (pp. 260–272). New York: The New York Academy of Sciences.
- Cherlin, A. (2003). *Marriage, divorce, and remarriage*. Cambridge, MA: Harvard University Press (3rd ed.).
- Chisholm, J. S. (1995). Love's contingencies: The developmental socioecology of romantic passion. In W. Jankowiak (Ed.), *Romantic passion: A universal experience?* New York: Columbia University Press.
- Coontz, S. (1992). *The way we never were*. New York: Basic Books
- Cunningham, M. R., Roberts, R., Barbee, A. P., Druen, P. B., & Wu, C. (1995). Their ideas of attractiveness are, on the whole, the same as ours: Consistency and variability in the cross-cultural perception of female attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68: 261–279.
- Davidson, R.J. (1994). Complexities in the search for emotion-specific physiology. In P. Ekman & R.J. Davidson (Eds.), *The nature of emotion: Fundamental questions*. New York: Oxford University Press.
- Delgado, M. R., Nystrom, L. E., Fissel, C., Noll, D. C., & Fiez, J. A. (2000). Tracking the hemodynamic responses to reward and punishment in the striatum. *Journal of Neurophysiology*, 84: 3072–3077.
- Deary, Ian J.; Irwing, Paul; Der, Geoff; Bates, Timothy C. (2007). Brother–sister differences in the g factor in intelligence: Analysis of full, opposite-sex siblings from the NLSY1979. *Intelligence*, 35 (5): 451–6
- Downey, G., & Feldman, S. I. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70: 1327–1343.
- Downey, G., Freitas, A. L., Michaelis, B., & Khouri, H. (1998). The self-fulfilling prophecy in close relationships: Rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75: 545–560.
- Dozier, R. W. (2002). *Why we hate: Understanding, curbing, and eliminating hate in ourselves and our world*. New York: Contemporary Books.
- Edwards, J. N., & Booth, A. (1994). Sexuality, marriage, and well-being: The middle years. In A. S. Rossi (Ed.), *Sexuality across the life course*. Chicago: University of Chicago Press.

- Elliott, R., Newman, J. L., Longe, O. A., & Deakin, J. F. W. (2003). Differential response patterns in the striatum and orbitofrontal cortex to financial reward in humans: A parametric functional magnetic resonance imaging study. *Journal of Neuroscience*, 23: 303–307.
- Ellis, B.J. (1992). The evolution of sexual attraction: Evaluative mechanisms in women. In J. H. Barkow, L. Cosmides, & J. Tooby (Eds.), *The adapted mind* (pp. 267–288). New York: Oxford University Press.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: youth and crisis*. New York: Norton
- Fabre-Nys, C. (1998). Steroid control of monoamines in relation to sexual behaviour. *Review of Reproduction*, 3: 31–41.
- Feingold, A. (1992). Gender differences in mate selection preferences: A test of the parental investment model. *Psychological Bulletin*, 112: 125–139.
- Fiorillo, C. D., Tobler, P. N., & Schultz, W. (2003). Discrete coding of reward probability and uncertainty by dopamine neurons. *Science*, 299: 1898–1901.
- Fisher, H. E. (1992). *Anatomy of love: The natural history of monogamy, adultery and divorce*. New York: W.W. Norton.
- Fisher, H. E. (1998). Lust, attraction, and attachment in mammalian reproduction. *Human Nature*, 9: 23–52.
- Fisher, H. E., Aron, A., Mashek, D., Li, H., Strong, G., & Brown, L. L. (2002a). The neural mechanisms of mate choice: An hypothesis. *Neuroendocrinology Letters*, 23: 92–97.
- Fisher, H. E., Aron, A., Mashek, D., Strong, G., Li, H., & Brown, L. L. (2002b). Defining the brain systems of lust, romantic attraction and attachment. *Archives of Sexual Behavior*, 31: 413–419.
- Fisher, H. E., Aron, A., Mashek, D., Strong, G., Li, H., & Brown, L. L. (2003). Early stage intense romantic love activates cortical-basal-ganglia reward/motivation, emotion and attention systems: An fMRI study of a dynamic network that varies with relationship length, passion intensity and gender. Poster presented at the Annual Meeting of the Society for Neuroscience, New Orleans, November 11.
- Fisher, H. E. (2004). *Why we love: The nature and chemistry of romantic love*. New York: Henry Holt.
- Fremouw, W. J., Westrup, D., & Pennypacker, J. (1997). Stalking on campus: The prevalence and strategies for coping with stalking. *Journal of Forensic Sciences*, 42: 664–667.
- Furman, W., & Wehner, E. A. (1994). Romantic views: Toward a theory of adolescent romantic relationships. In R. Montemayor, G. Adams, & T. Gullota (Eds.), *Personal relationships during adolescence* (pp. 168–175). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gangestad, S. W., & Thornhill, R. (1997). The evolutionary psychology of extrapair sex: The role of fluctuating asymmetry. *Evolution and Human Behavior*, 18: 69–88.
- Gangestad, S. W. (2001). Adaptive design, selective history, and women's sexual motivations. In J. A. French, A. C. Kamil, & D. W. Leger (Eds.), *Evolutionary psychology and motivation* (pp. 37–74). Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press.
- Gangestad, S. W., & Cousins, A. J. (2001). Adaptive design, female mate preferences, and shifts across the menstrual cycle. *Annual Review of Sex Research*, 12: 145–185.
- Gingrich, B., Liu, Y., Cascio, C., Wang, Z., & Insel, T. R. (2000). D2 receptors in the nucleus accumbens are important for social attachment in female prairie voles (*Microtus ochrogaster*). *Behavioral Neuroscience*, 114: 173–183.
- Gold, J. I. (2003). Linking reward expectations of behavior in the basal ganglia. *Trends in Neuroscience*, 26: 12–14.
- Grammer, K., Renninger, L., & Fischer, B. (2004). Disco clothing, female sexual motivation, and relationship status: Is she dressed to impress? *Journal of Sex Research*, 41: 66–74.
- Gugliotta, G. (1997). The stalkers are out there. *The Washington Post Weekly Edition*. Dec. 8, p. 35.

- Hatfield, E., & Rapson, R. (1993). Historical and cross-cultural perspectives on passionate love and sexual desire. *Annual Review of Sex Research*, 4: 67–98.
- Hatfield, E., & Rapson, R. (1996). *Love and sex: Cross-cultural perspectives*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52: 511–524.
- Herbert, J. (1996). Sexuality, stress and the chemical architecture of the brain. *Annual Review of Sex Research*, 7: 1–44.
- Jones, D. (1995). Sexual selection, physical attractiveness, and facial neoteny: Cross-cultural evidence and implications. *Current Anthropology*, 36: 723–748.
- Karama, S., Lecours, A. R., Leroux, J. M., Bourgouin, P., Beaudoin, G., Joubert, S., & Beaugard, M. (2002). Areas of brain activation in males and females during viewing of erotic film excerpts. *Human Brain Mapping*, 16: 1–13.
- Krauth-Gruber, S., Ric, F. & Niedenthal, P. M. (2006). *Psychology of emotion: Interpersonal, experiential, and cognitive approaches*. New York, USA: Psychology Press.
- Lauman, E., Gagnon, J., Michael, R., & Michaels, S. (1994). *The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States*. Chicago: University of Chicago Press.
- Leary, M. R. (Ed.) (2001). *Interpersonal rejection*. New York: Oxford University Press.
- Lee, E. (2008). *Sex differences: summarizing more than a century of scientific research*. East Sussex, England: Psychology Press.
- Lim, M. M., Murphy, A. Z., & Young, L. J. (2004). Ventral striatopallidal oxytocin and vasopressin V1a receptors in the monogamous prairie vole (*Microtus ochrogaster*). *Journal of Comparative Neurology*, 468: 555–570.
- Luker, K. (1996). *Dubious conceptions: The politics of teenage pregnancy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Martin-Soelch, C., Leenders, K. L., Chevalley, A. F., Missimer, J., Kunig, G., Magyar, S., Mino, A., & Schultz, W. (2001). Reward mechanisms in the brain and their role in dependence: evidence from neurophysiological and neuroimaging studies. *Brain Research Reviews*, 36: 139–149.
- McGinn, D. (2004). Mating 101, Social scientists have recently begun to study sex on campus in search of the truth of hooking up. *Newsweek*, October 4, n.p.
- Mearns, J. (1991). Coping with a breakup: Negative mood regulation expectancies and depression following the end of a romantic relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60: 327–334.
- Meloy, J. R., & Gothard, S. (1995). A demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders. *American Journal of Psychiatry*, 152: 258–263.
- Meloy, J. R. (Ed.) (1998). *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspective*. New York: Academic Press.
- Meloy, J. R. (2001). When stalkers become violent: The threat to public figures and private lives. *Psychiatric Annals*, 33: 658–665.
- Nemeroff, C. B. (1998). The neurobiology of depression. *Scientific American*, 278: 42–49.
- Nesse, R. (1991). What good is feeling bad—The evolutionary benefits of psychic pain. *The Sciences: Journal of the New York Academy of Sciences*, 31: 30–37.
- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience: The foundations of human and animal emotions*. New York: Oxford University Press.
- Pedersen, F. A. (1991). Secular trends in human sex ratios: Their influence on individual and family behavior. *Human Nature*, 2: 271–291.

- Penton-Voak, I. S., & Perret, D. I. (2000). Female preference for male faces changes cyclically—Further evidence. *Evolution and Human Behavior*, 20: 295–307.
- Penton-Voak, I. S., & Chen, J. Y. (2004). High salivary testosterone is linked to masculine male facial appearance in humans. *Evolution and Human Behavior*, 25: 229–241.
- Pitkow, L. J., Sharer, C. A., Ren, X., Insel, T. R., Terwilliger, E. F., & Young, L. J. (2001). Facilitation of affiliation and pair-bond formation by vasopresin receptor gene transfer into the ventral forebrain of a monogamous vole. *Journal of Neuroscience*, 21: 7392–7396.
- Regan, P. C. (1996). Rhythms of desire: The association between menstrual cycle phases and female sexual desire. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 5: 145–156.
- Rosenthal, N. E. (2002). *The emotional revolution: How the new science of feelings can transform your life*. New York: Citadel Press Books.
- Schmitt, D. P., Alcalay, L., Allik, J., Ault, L., Austers, I., Bennett, K. L., et al. (2003). Universal sex differences in the desire for sexual variety: Tests from 52 nations, 6 continents, and 13 islands. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85: 85–104.
- Schmitt, D. P., Alcalay, L., Allik, J., Angleiter, A., Ault, L., Austers, I., et al. (2004). Patterns and universals of mate poaching across 53 nations: The effects of sex, culture, and personality on romantically attracting another person's partner. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86: 560–584.
- Schultz, W., Dayan, P., & Read Montague, P. (1997). A neural substrate of prediction and reward. *Science*, 275: 1593–1598.
- Schultz, W. (2000). Multiple reward signals in the brain: Nature reviews. *Neuroscience*, 1: 199–207.
- Shackelford, T. K., & Larsen, R. J. (1999). Facial attractiveness and physical health. *Evolution and Human Behavior*, 20: 71–76.
- Sherwin, B. B. (1994). Sex hormones and psychological functioning in postmenopausal women. *Experimental Gerontology*, 29: 423–430.
- Singh, D. (1993). Adaptive significance of female physical attractiveness: Role of waist-to-hip ratio. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65: 293–307.
- Soler, C., Nunez, M., Gutierrez, R., Nunez, J., Medina, P., Sancho, M., Alvarez, J., & Nunez, A. (2003). Facial attractiveness in men provides clues to semen quality. *Evolution and Human Behavior*, 24: 199–207.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton
- Symons, D. (1979). *The evolution of human sexuality*. New York: Oxford University Press.
- Taffel, R. (1990). The politics of mood. *The Family Therapy Networker*, 49–53.
- Tavris, C. (1992). *The mismeasure of woman*. New York: Simon & Schuster.
- Thornhill, R., Gangestad, S. W., & Comer, R. (1995). Human female orgasm and mate fluctuating asymmetry. *Animal Behaviour*, 50: 1601–1615.
- Thornhill, R., & Gangestad, S. W. (1999). The scent of symmetry: A human sex pheromone that signals fitness? *Evolution and Human Behavior*, 20: 175–201.
- Trivers, R. (1972). Parental investment and sexual selection. In B. Campbell (Ed.), *Sexual selection and the descent of man: 1871–1971* (pp. 136–179). Chicago: Aldine.
- Van Goozen, S., Wiegant, V. M., Endert, E., Helmond, F. A., & Van de Poll, N. E. (1997). Psychoendocrinological assessment of the menstrual cycle: The relationship between hormones, sexuality, and mood. *Archives of Sexual Behavior*, 26: 359–382.
- Walster, E., & Bercheid, E. (1972). Adrenaline makes the heart grow fonder. *Psychology Today*, June, n.p.
- Wang, Z, Yu, G., Cascio, C., Liu, Y., Gingrich, B., & Insel, T. R. (1999). Dopamine D2 receptor-mediated regulation of partner preferences in female prairie voles (*Microtus ochrogaster*): a mechanism for pair bonding? *Behavioral Neuroscience*, 113: 602–611.

- Watson, P. J., & Andrews, P. W. (2002). Toward a revised evolutionary adaptationist analysis of depression: The social navigation hypothesis. *Journal of Affective Disorders*, 72: 1–14.
- Wilson, M., & Daly, M. (1992). The man who mistook his wife for a chattel. In J. H. Barkow, L. Cosmides, & J. Tooby (Eds.), *The adapted mind: Evolutionary psychology and the generation of sculpture*. New York: Oxford University Press.
- Wise, R. A (1996). Neurobiology of addiction. *Current Opinion in Neurobiology*, 6: 243.
- Wolkstein, D. (1991). *The first love stories*. New York: Harper Perennial.
- Young L. J., Lang, Z., & Insel, T. R. (1998). Neuroendocrine bases of monogamy. *TINS*, 21: 71–75.
- Young, L. J., Nilsen, R., Waymire, K. G., MacGregor, G. R., & Insel, T. R. (1999). Increased affiliative response to vasopresin in mice expressing the V1a receptor from a monogamous vole. *Nature*, 400: 766–768
- Zelitzer, V. (1985). *Pricing the priceless child*. Princeton, NJ: Princeton University Press.